

ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІҢ РӨЛІ

Шет елдердің тәжірибесі толық цифрландыру үшін мемлекетке цифрлық технологиялар мен стандарттардың тиісті даму деңгейін тұспалдайтын белгілі бір даму базасы мен алгоритмі болуы қажет екендігін көрсетеді. Сондай-ақ, мемлекетті цифрландырудың трейдинг, қоғамға арналған үкімет, банкинг, электрондық ақша, құжат айналымы және т.б. қамтитын күрделі құрылымы бар екенін ескеру қажет.

Қазақстан цифрландыру бойынша әлемдік үрдістерден тыс қалған жоқ. Цифрландыруды дамыту бағдарламасы ұлттық мүдделерді сақтау және ұлттық басымдықтарды іске асыру мақсатында цифрлық мемлекетті қалыптастыру бойынша Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясатының негізгі бағыттарын айқындайды [1]. Бұл ретте цифрлық кеңістікте физикалық шекаралардың болмауы жаһандық экономикалық кеңістіктің көптеген қатысушыларына осындай деректердің елеулі ауқымына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Технологияларды дамыту мен енгізу, «ауқымды деректерді» талдау мен болжау, басқарудың жаңа тәсілдерін енгізу мәселелерін қамтитын жаңа буынның ұлттық даму бағдарламаларын әзірлеу мемлекеттердің әлеуметтік-экономикалық сала контексінде ғана емес, жаһандану және цифрлық даму бағдарламаларын егемендікті сақтаудың шарты ретінде стратегиялық маңызды міндетке айналады. Цифрландыруды дамытудағы мемлекеттің көмегі екі бөлімнен тұруға тиіс: біріншісі - заңнамалық базаны өзара іс-қимылдың жаңа үлгілеріне бейімдеу, сондай-ақ артық бюрократиялық және әкімшілік кедергілерді азайту. Екінші бөлім - компаниялар мен халықты цифрлық жүйеге көшуге ынталандыру, цифрландыру жолымен жүріп жатқан компаниялар үшін қолайлы жағдайлар жасау, сондай-ақ өңірлердегі цифрлық теңсіздікті жою қажет.

Мемлекет тиісті технологиялық платформалардың дамуын, билік құрылымдарының, бизнес пен қоғам өкілдерінің тиімді қарым-қатынасын, оның ішінде олардың желілік өзара іс-қимылын дамыту тұрғысынан қолдайтын кепілгер функциясын қабылдауға міндетті. Цифрландыруды дамыту жағдайындағы мемлекет рөлінің маңызды аспектісі құқықтық реттеу функциясы болып табылады. Бұл жағдайда мемлекет құқық саласындағы үздіксіз жұмысты қамтамасыз етуі керек. Бұл сандық үкіметтегі құқықтық қатынастардың объектілері - субъектілері қатынастарының жаңа түрлерінің, олардың құқықтарының, міндеттері мен жауапкершілігінің салдарынан туындайтын қажеттіліктен туындайды. Сонымен қатар, тұжырымдамалық аппаратты нақтылау, құқықтық сипаттағы кедергілерді жою және қолдану тәжірибесінде нақтылау қажет. Сонымен, цифрлық трансформацияның үш негізгі кезеңін атап өткен жөн:

- билік органдары қызметінің, деректерді басқарудың тиімділігін арттыру үшін дәстүрлі цифрлық технологияларды енгізуді жүзеге асырылатын процестерді цифрлау;

- мемлекеттік басқаруды жетілдіру үшін, әсіресе интернетті пайдалануға негізделген цифрлық технологияларды енгізуді көздейтін электрондық үкімет;

- соңғы буындағы цифрлық технологиялар (заттар интернеті, жасанды интеллект, предиктивтік аналитика сияқты) көрсетілетін қызметтердің құрамын және оларды алуға байланысты рәсімдерді қалыптастыру кезінде пайдаланушылардың қалауларын ескеруге мүмкіндік беретін цифрлық үкімет [2].

Сондай-ақ, цифрлық экономиканы дамыту жағдайында мемлекет өз қызметін цифрландыруға тапсырысты ынталандыра отырып, мемлекеттік қызметтердің ірі тапсырыс берушісі және өкілі болуға тиіс. Қалыптасқан жағдайларда цифрландыру саласындағы мамандардың, демек, тиісті кадрларды даярлау ісіндегі білім беру саласының ықтимал тапшылығы / профициті тұрғысынан еңбек нарығының құрылымын мемлекеттік болжау стратегиялық мәнге ие болады. Жоғарыда сипатталған ұсыныстарды мемлекеттің сақтауы барлық экономикалық, үкіметтік процестердің тиімділігін арттыруды қамтамасыз етеді және сауда операциялары мен инфрақұрылымға шығындарды азайтады, халықты жұмыспен қамту құрылымындағы сөзсіз өзгерістерге аз дайындалуға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, қазіргі уақытта мемлекеттік басқаруды цифрландырудың бірқатар құқықтық, экономикалық, технологиялық, ұйымдастырушылық және инфрақұрылымдық шектеулері бар екенін атап өткен жөн, оларды алып тастамастан цифрландырудың жекелеген бағыттары нәтижесіз немесе тиімсіз болуы мүмкін. Цифрлық технологияларды енгізудің негізгі тәуекелдері:

- мемлекеттік басқарудың сындарлы салаларында басқаруды жоғалту;
- дербес деректерді рұқсатсыз пайдалану;
- басқарушылық шешімдерді автоматтандырылған қабылдау кезінде адам құқықтарын бұзу мүмкіндігі;

- ұйымдастырушылық тәуекелдер, оның ішінде билік органдарының ведомстволық ақпараттандырудан платформалық шешімдерге көшуіне қарсы тұруы (басқаруды жоғалту қаупі, өз деректерінің ашықтығынан қорқу).

Әдебиеттер

1. Панчин Б.А. Цифровизация государства. – М.: Наука, 2006. – 156 с.
2. Алпысбаев А.Б. Цифрландыру. – Алматы, 2017. – 28 б.
3. Данчин П.В. Основы цифровой экономики // Государственное управление. – 2(4). – 2005. – 47-52.